

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการอยู่ปรินิพพานของวัดสระพังทอง บ้านหนองยางชั้น ต.หนองยางชั้น อ.เมือง จ.นครพนม ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเน้นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และศึกษาภาคสนาม เป็นที่สำคัญ เกี่ยวข้องโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาความเป็นมาการอยู่ปรินิพพานใน พระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาการอยู่ปรินิพพานของคณะสงฆ์วัดสระพังทอง ต.หนองยางชั้นอ. เรณูนคร จ.นครพนม และเพื่อศึกษาองค์ประกอบแห่งความสำเร็จของการอยู่ปรินิพพานกับการ อนุรักษ์ประเพณี สืบทอดสองกองสืบทอด ของคณะสงฆ์วัดสระพังทอง ต.หนองยางชั้น อ.เรณูนคร จ.นครพนม ผลการศึกษา

๕.๑ ความเป็นมาการอยู่ปรินิพพานในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผลการศึกษาจากเอกสารพบว่า การอยู่ปรินิพพานของพระภิกษุมีมาตั้งแต่ในสมัย พุทธกาลดังที่เห็นจากอาทิกัมมิกะหมายถึงพระภิกษุผู้ที่เป็นต้นแห่งบัญญัติสิกขาบทสังฆาทิเสส ซึ่ง ปรากฏมีขึ้นในพระวินัยและพระไตรปิฎก รวมถึงเรื่องของการอยู่ปรินิพพาน ที่ปรากฏในพระ ธรรมวินัย และพระไตรปิฎกซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๔ อย่างดังนี้

๑.๑ อปฺปกิจฺจนนปริวาส ได้แก่การอยู่ปรินิพพานแห่งเดียรฉัตร หมายถึงนักบวชนอก ศาสนา ซึ่งประสงค์จะบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ให้มีกำหนดอยู่ปรินิพพาน ๔ เดือน

๑.๒ ปฏิจฺจนนปริวาส ได้แก่ ปรินิพพานที่สงฆ์พึงให้แก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้ว ปกปิดไว้ เช่น ๑ วันบ้าง ๒ วันบ้าง จนกระทั่งถึง ๑๐ ปี ๒๐ ปี เป็นต้น หรือนานเท่าวันที่ตนบวชเป็น ที่สุด ตามแต่จะปิดไว้นานเท่าใด ต้องอยู่ปรินิพพานนานเท่านั้น ปฏิจจนนปริวาสนี้หมายถึงว่า ต้อง อาบัติข้อใดข้อหนึ่งก็รู้ปิดไว้นานเท่าใดก็รู้ ถ้าข้อใดต้องบอกวันที่ปิด บอกจำนวนของปรินิพพานที่ข้อนั้น ด้วย

๑.๓ สโมธานปริวาส รวบรวมหรือ ประมวล ได้แก่รวบรวม วัน-คืน ที่ปิดอาบัติไว้ก็ดี รวบรวมวัตถุ (คือข้อสิกขาบทที่ต้องอาบัติ) ในสังฆาทิเสส ๑๓ ก็ดี เข้าด้วยกันแล้วอยู่ปรินิพพาน สโมธานปริวาส มี ๓ คือ ๑ โอรุณสโมธานปริวาส ๒ อัคคสโมธานปริวาส ๓ มิสสกสโมธาน ปริวาส

๑) โอชานสโมธาน คือ อาบัติน้ำมากกว่าหนึ่ง ปกปิดไว้นานเท่ากัน เช่น ต้องอาบัติน้ำ ๒ ครั้ง คราวละ ๕ วัน ประมวลเข้าด้วยกัน ต้องประพาศปรีวาส ๕ วัน

๒) อัคฆสโมธาน คือ อาบัติน้ำมากกว่าหนึ่งและปกปิดไว้นานไม่เท่ากัน เช่น ต้องอาบัติน้ำ ๓ คราว ปกปิดไว้ ๓ วันบ้าง ๗ วันบ้าง ประมวลเข้าด้วยกันประพาศปรีวาสเท่าจำนวนวันที่มากที่สุด (คือ ๗ วัน)

๓) มิสสกลสโมธานปรีวาส คือ อาบัติน้ำต่างวัดกัน เช่น สัตตเจตนิกาภิรมิ กายสังสัคคะภิรมิ ภูฏจุลลวจากภิรมิ มีวันปิดเสมอกันก็มี ไม่เสมอกันก็มี

๑.๔ สุตหัตถปรีวาส แปลว่า ปรีวาสที่กำหนดเอาความบริสุทธิ์เป็นที่สุด หมายความว่า ภิกษุต้องอาบัติน้ำที่สะอาดแล้ว ไม่รู้ที่สูดอาบัติน้ำ ไม่รู้ที่สูดราตรี ระลึกถึงจำนวนวันที่ปกปิดไว้ได้ไม่แน่นอน หรือระลึกถึงที่สูดราตรีไม่ได้เลย สงสัยในที่สูดอาบัติน้ำ สงสัยในที่สูดราตรี ฟังขอสุตหัตถปรีวาสต่อสงฆ์ แล้วอยู่ปรีวาสไปจนกว่า จะแน่ใจว่าบริสุทธิ์แล้ว จึงขอมานัตกะสงฆ์ต่อไป

๕.๒ การอยู่ปรีวาสกรรมของคณะสงฆ์วัดสระพังทอง จ.นครพนม

ความสำคัญของประเพณีที่มีความเป็นมาตั้งแต่สมัยโบราณ ประชาชนในอดีตมีความมุ่งหวังเพื่อที่จะสืบต่อพระพุทธศาสนา จากการศึกษาภาคสนามถึงประเภทของปรีวาสกรรมที่ปรากฏของวัดสระพังทอง จ.นครพนม ปรีวาสที่ปฏิบัติเป็นประเพณีกันอยู่เป็นแบบสุตหัตถปรีวาสเฉพาะจุฬาสุตหัตถปรีวาสเท่านั้นในเขตภาคอีสาน นิยมจุฬาสุตหัตถปรีวาสนั้น เนื่องจากการอยู่ปรีวาสแบบนี้ง่ายต่อการปฏิบัติ ไม่มีขั้นตอนมากมายเหมือนกับปรีวาสแบบอื่น เพราะถ้าภิกษุรูปใดต้องอาบัติน้ำที่มีโทษหนักแล้ว ภายหลังระลึกได้ว่าตนเองได้ล่วงละเมิดอาบัติน้ำแล้วเป็นเวลาที่วันก็เดือน ก็ขอปรีวาสเท่ากับวันที่ตนได้ปกปิดไว้เหล่านั้นก็ดี และการเข้าปรีวาสกรรมที่ปฏิบัติของวัดสระพังทอง ต.หนองย่างชั้น อ.เรณูนคร จ.นครพนม จัดปรีวาสแบบ ๑๔ วัน ๑๕ คืน เท่านั้น พระผู้ที่อยู่ปรีวาสจะปกปิดอาบัติน้ำหนักมานานเท่าไรก็ตาม แต่ก็มาขออยู่ปรีวาสเพียง ๕ ราตรี อีก ๖ ราตรีขอมานัตต์ครบ ๖ ราตรีรุ่งเช้าก็เป็น อภิกษุเช่นนี้ทุกเขตภาคอีสานตลอดจนทุกทั่วภาคอีสานในประเทศไทย ประเพณีการอยู่ปรีวาสกรรมในสมัยปัจจุบันเน้นหนักไปในด้านการฝึกฝนอบรมข้อวัตรปฏิบัติตลอดจนพระกรรมฐาน เพื่อผลคือช่วยจรรโลงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มั่นคงและแผ่หลายออกไป

จากสถิติในช่วงบนที่ได้นำมาแสดงจะเห็นว่า มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง ๑ ปี มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด ๒,๔๖๒ รูป / คน มีภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกาเข้าร่วมโครงการ จำนวน ๒,๔๖๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ โดยคิดเป็นร้อยละ ซึ่งเรียงลำดับมากไปหาน้อยในแต่ละปี พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๔๒๗ รูป / คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๓๔ พ.ศ. ๒๕๕๑ จำนวน ๓๘๑ รูป / คน คิดเป็นร้อยละ

๑๕.๔๘พ.ศ. ๒๕๕๓ จำนวน ๓๓๕ รูป / คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๒๓พ.ศ. ๒๕๕๒จำนวน ๓๕๒ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๓๐พ.ศ. ๒๕๔๙, ๒๕๕๐จำนวน ๓๒๘รูป / คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๖๖พ.ศ. ๒๕๕๕ จำนวน ๒๖๘รูป / คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕๓ มีภิกษุและสามเณรเข้าร่วมโครงการ ตามลำดับ

๕.๓ การอยู่ปรวิาสกรรมกับการอนุรักษ์ประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ (เดือนอ้าย)

การอยู่ปรวิาสกรรมของภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ซึ่งเรื่องของการอาบัตินี้เป็นเรื่องของพระที่ล่วงละเมิดพระวินัย เมื่อเกิดความผิดหรือการล่วงละเมิดศีลเกิดขึ้นก็ได้มีการชำระโทษหนักบ้าง เบาบ้าง ตามสมควรแก่ความผิดที่เกิดขึ้น ที่หนักที่สุดสำหรับพระคือการขาดจากความเป็นพระ หรือการต้องอาบัติปาราชิกนั่นเอง ผู้ที่ติดอาบัติสังฆาทิเสสหวังความบริสุทธิ์ สำหรับการอยู่ปรวิาสกรรมเพื่อให้ประพฤติตัวเคร่งครัดในพระธรรมวินัย เมื่อถึงกำหนด สงฆ์ผู้บริสุทธิ์ก็จะมาเรียกเข้าหมู่สงฆ์ต่อไป ประเพณีต่างมีในทุกชาติทุกภาษา จะมีลักษณะใด ก็จะเป็นไปตามสภาพของแต่ละสังคมแต่ละท้องถิ่น ประเพณีจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างมาก เนื่องจากสังคมใดที่มีวัฒนธรรมประเพณี ย่อมแสดงให้เห็นว่าสังคมนั้นมีความเจริญแล้ว อีสานมีการนับถือประเพณีอย่างเคร่งครัดมาแต่ครั้งโบราณ เรียกกันสั้น ๆ ว่า ฮีต-คอง หรือถ้าจะเรียกให้เป็นแบบชาวบ้านแท้ก็ว่า " เปิงบ้านเปิงเมือง" เรื่องฮีตสิบสองคองสิบสี่นี้ มีผู้สูงอายุหลายท่านกล่าวไว้คล้าย ๆ กัน จะต่างบ้างก็เพียงเล็กน้อย ในการกำหนดกิจกรรมของการทำบุญที่จะมีขึ้นในแต่ละเดือนตลอดทั้งปี และเนื่องจากคนในชุมชนเป็นผู้กำหนดให้เป็นจารีต หรือสิ่งที่พึงถือปฏิบัติ ทำให้ประเพณีเหล่านี้ได้รับการประพฤติปฏิบัติสืบทอดทั้งยังได้มีการบอกกล่าว จากรุ่นสู่รุ่นเพื่อเป็นการรักษาภูมของชุมชนความเข้มแข็งให้กับชุมชน และยังเป็นการปลูกฝังแนวความคิดของคนในชุมชนให้เป็นไปในทางเดียวกัน ดังนั้นการละเมิดการปฏิบัติตามจารีตประเพณี

๕.๓.๑๑ประกอบแห่งความสำเร็ของการอยู่ปรวิาสกรรมของคณะสงฆ์วัดสระพังทอง

๑) องค์ประกอบภายนอก

กระบวนการบริหารจัดการที่มุ่งไปสู่องค์ประกอบแห่งความสำเร็จในการจัดปรวิาสกรรมของคณะสงฆ์วัดสระพังทอง สามารถจำแนกออกเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ได้หลายองค์ประกอบ แก่ ด้านบุคคล และด้านการสื่อสาร ในการบริหารงานต่าง ๆ ให้บังเกิดผลสำเร็จต่อองค์การได้สูงสุดตามสถานการณ์ต่าง ๆ โดยสรุปก็คือ บุคคลกับการทำงานนั่นเอง เพื่อสร้างจุดแข็งในการจัดงานอยู่ปรวิาสกรรม ดังนั้นการจัดการองค์ประกอบภายนอกจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยการดำเนินงานจึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อเสริมโครงสร้างการดำเนินงานและเป็นแบบอย่างใน

๒) องค์ประกอบภายใน

การบริหารงานองค์ประกอบที่สำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ขาดมิได้คือองค์ประกอบภายใน กล่าวคือ บริบทของมาตรฐานของงานต่าง ๆ ซึ่งองค์ประกอบภายในที่สำคัญในงานนี้ ได้แก่ กฎระเบียบ ข้อวัตรปฏิบัติ กฎระเบียบ และข้อวัตรปฏิบัติ ของอุบาสก-อุบาสิกา เมื่ออยู่ในวัด พร้อมทั้งระเบียบมารยาทของผู้ที่อยู่ปริวาสกรรม ที่กล่าวมาทั้งสี่ส่วนแล้วแต่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง หากขาดองค์ประกอบใดไป หรือ ปฏิบัติในส่วนขององค์ประกอบนั้น ๆ บกพร่อง ความสำเร็จก็อาจจะอยู่ไกลออกไป และถ้าบริหารจัดการโดยคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ เป็นอย่างดีแล้ว ก็จะง่ายต่อการที่จะประสบผลสำเร็จต่อไป

๕.๓.๒ การอยู่ปริวาสกรรมกับการอนุรักษ์ประเพณีฮีตสิบสอง (เดือนอ้าย)

อนุรักษ์ประเพณีเดือนอ้ายหรือบุญอยู่กรรมไว้ให้กับพระสงฆ์ที่บวชใหม่ได้ศึกษาเรียนรู้ในเรื่องเกี่ยวประเพณีทั้งสิบสองเดือน และพระสงฆ์ที่อยู่ปริวาสกรรมก็ถือว่าเป็นการช่วยอนุรักษ์ประเพณีไป การจัดงานปริวาส คือว่า เป็นการช่วยกันอนุรักษ์ประเพณีบุญเดือนอ้าย (ปริวาสกรรม) ที่ต้องอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นแบบอย่างให้พระและญาติโดยรุ่นหลังได้รับต่อ ๆ กันไป ชาวบ้านจะได้มีการโอกาสฟังเทศน์ นั่งสมาธิปฏิบัติธรรม และได้ทำบุญไปด้วย เพราะการจัดงานปริวาสจะจัดครั้งเดียวหรือ ๒ ครั้งเป็นอย่างมาก ดังนั้นปริวาสกรรมจึงเป็นประเพณีหนึ่งในฮีตสิบสองคองสิบสี่โบราณที่ชาวอีสานยังมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

๕.๓.๓ ความสัมพันธ์ของการอยู่ปริวาสกรรมกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน

การอยู่ปริวาสกรรม ซึ่งจัดเป็นบุญประเพณีในทุกๆ ปีของวัดสระพังทอง ต.หนองย่างขึ้น จ.นครพนม องค์ประกอบซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ ประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่เป็นประเพณีที่เก่าแก่แต่โบราณปฏิบัติสืบทอดกันมา มีความสำคัญที่ต้องอนุรักษ์สืบต่อไปให้ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีโบราณ ซึ่งประเพณีบุญในเดือนต่างๆ ของชาวภาคอีสาน ซึ่งมีความสำคัญที่จะอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ชาวบ้านมีความสามัคคีและมีความตระหนักในบุญกุศล และเป็นการสืบทอดประเพณีจากบรรพบุรุษให้มีความงดงามไว้เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ทุกประเพณีมีความสำคัญเพราะเกี่ยวข้องกับที่ชาวบ้านมีความเชื่อถือปฏิบัติกันมาเป็นประเพณีแต่ละท้องถิ่น ซึ่งการอนุรักษ์ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ พระสงฆ์กับญาติโยมก็ให้ความสำคัญกับการอยู่ปริวาสกรรม

ด้านวัฒนธรรม : บุญอยู่ปรีวาสกรรม นับว่าเป็นหนึ่งในประเพณีสิบสองเดือน ของชาวอีสานที่ชาว บ้านหนองอ่างซัน ให้ความสำคัญเสมอมา เป็นประเพณีที่ช่วยจรรโลง สืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

ได้มีโอกาสมาอยู่ปรีวาสกรรม เพื่อชดใช้ความผิดที่ตนได้ล่วงละเมิดสิกขาบท เพื่อที่จะ ทำให้ตนได้มีความบริสุทธิ์

ด้านสังคม : ประเพณีบุญอยู่ปรีวาสกรรม นับว่าเป็นแบบอย่างที่ดีอีกประเพณีหนึ่งที่สังคมได้ยอมรับ ในอีกประเพณีหนึ่ง ให้มีความก้าวหน้า และมีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเจริญยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้ประชาชนรู้จักการมีส่วนร่วมในชุมชน รู้จักสามัคคี ระหว่างชาวบ้านกับวัด ทำให้พระภิกษุหมู่มา ได้รู้จัก คู่เคียง พบปะแลกเปลี่ยน ความคิด หรือ สนทนาธรรมตามสมควร และมีขอบเขต กฎระเบียบต่างๆที่สังคมตั้งกฎกติกาในการอยู่ร่วมกัน การอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นสุข

ด้านการศึกษา : ทำให้เกิดการเรียนรู้ในการอยู่ปรีวาสกรรมร่วมกันเป็น จำนวนมากการปรับตัวเข้าหากัน และเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อความเข้าใจกัน และปฏิบัติให้ถูกต้อง ทำให้ได้ความรู้ และประสบการณ์ การศึกษาประเพณีการจัดงานปรีวาสกรรมสำหรับพระสงฆ์รุ่นหลังและคนรุ่นใหม่จะได้ศึกษาสืบทอดประเพณีต่อไป

ด้านเศรษฐกิจ : พ่อค้าแม่ขายมามาก ก็จะทำให้เศรษฐกิจในหมู่บ้านที่จัดปรีวาสดีขึ้น การค้าขายในชุมชนมีปริมาณมากขึ้น เมื่อมีภิกษุมายู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากเรื่องการขบ การฉัน ย่อมอาศัยศรัทธาญาติโยมทั้งหลายมาช่วยกันหาข้าวปลา อาหาร น้ำปานะ และความสะอาดอื่น ก็ย่อมมีการใช้จ่ายของค้ำประกอบ เพื่อให้งานลุล่วงไปด้วยดีมีการใช้จ่ายร่วมทำบุญใช้เงินถวายจุดปัจจัยในงาน และเพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน หมู่บ้าน ในการจัดงานมีการใช้จ่าย ได้จากศรัทธาญาติโยมที่มาทำบุญ

๕.๔ ข้อเสนอแนะในการวิจัย

๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะนำไปใช้

การศึกษาที่มุ่งเน้นพื้นที่ ผู้ศึกษาใคร่ขอเสนอแนะประเด็นที่น่าศึกษาค้นคว้านำไปใช้ดังต่อไปนี้

- ๑) การอยู่ปรีวาสกรรมของวัดสระพังทอง ตำบลหนองอ่างซัน อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม เป็นที่น่าควรศึกษาเป็นแบบในการจัดปรีวาสกรรม
- ๒) เป็นสถานที่แหล่งเรียนรู้ของชุมชนของวัดสระพังทอง ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ประเพณีอีสานสิบสองกองสิบสี่

๕.๔.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

จากการวิจัยศึกษาการอยู่ปรึวาสกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท กรณีศึกษาวัดสระพัง
ทอง จ.นครพนม

- ๑) การศึกษาคุณค่าของการอยู่ปรึวาสกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๒) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของประเพณีการอยู่ปรึวาสกรรม : กรณีศึกษาเดือนอ้าย